

Branko Tošović (Grac)

Naši okrugli stolovi uvijek se održavaju na kraju simpozijuma, kada su mnogi već otišli, pa je stoga rasprava u startu redukovana. Ali u ova tri dana imali smo veoma plodnu diskusiju. Rađale su se ideje koje, ako ne budu zabilježene, mogu da se izgube i nikada ne budu dostupne. Mislim da bi dobro bilo da osnovne tonove iznesene u obje sekcije priključimo ovome što smo danas govorili, jer smatram da su neki od njih suštinski i da se iznesene ideje ne pojavljuju u postojećoj literaturi o GOSPODICI (niko ih nije dotakao ili razradio). Ovdje je važno da se ukažemo na ono što nismo mogli da u referatima iznesemo, a možda i što smo se ustručavali da naglasimo. Recimo, je li nas Andrić GOSPODICOM/Gospodicom malo „zeznuo“ ili, kako reče kolega Škvorc, „prevario“. To je vrlo interesantna tema. Postupak/efekat prevarenog očekivanju (naviknutost na temu Bosne, prošlosti i sl.) Andrić primjenjuje u ovom romanu, on se igra sa čitaocem, ali ne onoliko koliko to rade poststrukturalisti. Bilo bi interesantno u tome pravcu ići, a takođe naći nešto što je u romanu paradoksalno, što kritika nije otkrila i registrovala, iznijeti i razmotriti nekonvencionalne i provokativne ideje. Mnoge stvari u kritikama se iz rada u rad ponavljaju i prepisuju. Mislim da to nije potrebno tekstovima koji će biti objavljeni u zborniku. Bitno je dati nešto novo, nešto svoje.

Interesantno je pitanje koje sam nekoliko puta istakao u diskusijama: da li se Rajka Radaković mogla „prekodirati“ i da li je uopšte postojala ta mogućnost, uzimajući u obzir činjenicu da je Andrić imao svoju viziju i da je u njenoj realizaciji išao do kraja dovodeći neke stvari do hiperbole i apsurdna (kao što je to uradio sa Radojicom, uprkos sugestijama da ublaži scenu njegovog nabijanja na kolac).

Ako je tačno ono što je rekao kolega Dukić, ovim se simpozijumom realizuje moto našega projekta i ono na čemu je Andrić insistirao: *Ne proučavajte mene, već moje djelo*. Počeli smo Andrićevim gračkim periodom (1923–1924), nastavili austrougarskim periodom (1912–1918), zatim periodom između dva rata (1918–1941). Onda smo prešli na proučavanje velikih romana napisanih između 1941. i 1945. Mislim da sve to odgovora navedenom svojevrsnom zavještavanju Iva Andrića. Napravili smo pomak u tome što smo diskusiju izmjestili iz, rekao bih, klasičnih shema (da je to roman karaktera, roman hronika) i pokušali naći nove pristupe i nova interpretacijska rješenja. Jedno od njih upućuje na to da se radi (i) o romanu prostora. Ali u GOSPODICI je sve na neki način inkludirano (pojedinaac, hronika, prostor, vrijeme...) pa je dobijen veliki konglomerat. Na pitanje da li je to najkodiraniji roman, ne bih mogao da dam potvrđan odgovor upravo zbog toga što GOSPODICA nije baš previše komplikovana (to je više PROKLETA AVLIJA, TRAVNIČKA HRONIKA, možda i NA DRINI ČUPRIJA). Ali kada

već pominjemo kôd, možda bi se više moglo govoriti o tome zašto Gospodici pisac nije dao šansu da se promijeni, transformiše i preživi te zašto u roman nije uveo neku, pored Rajke, snažnu ličnost. Jedini jaki lik je Gospodica, ona je dosljedna i nepokolebljiva u realizaciji svojih planova (svi ostali junaci prilično su „tanki“).

Naš skup pravi pomak i u tom smislu što se u tumačenju napušta ono što je u literaturi stalno bilo u centru pažnje – tvrdičluk. Međutim, u tome nismo daleko otišli, posebno su nedostajala poređenja sa drugim likovima škrstice. Niko nije ušao u suštinu niza važnih pitanja, recimo, u čemu je razlika između Gospodice i Kir Janje ili sličnog lika.

Postavljeno je pitanje da li je zlo došlo do izražaja u romanu. Ne bih mogao potvrdno da kažem da se ono manje ispoljilo u drugim romanima. Možda treba izdvojiti ono što je više vezano za psihičku stranu, jer ovo je (i) psihološki roman. Malo mi je zasmetala potenciranje GOSPODICE kao ekonomskog romana (što je rezultat i ideoloških pogleda pojedinih kritičara i njihovog pozivanja na Marksa i Engelsa, recimo Miloša Bandića u ZAGONETKI VEDRINE, 1963: 375, 376). Termin *ekonomski* kao suštinska odrednica romana nije na nivou pravih dominantni Iva Andrića: Bosne, kulture, dobra i zla... U jednom referatu (Dunje Rančić) učinjen je pokušaj drugačijeg valorizovanja ekonomske komponente djela i primjene modela Pjera Burdijea sa izdvajanjem nekoliko vrsta kapitala: socijalnog, kulturnog, finansijskog i simboličkog, što mi se čini produktivnim.

Dosta smo govorili o defeminizaciji glavne junakinje, ali niko nije duboko „zaorao“. Istaknuto je da Gospodica kao tvrdica nije feministkinja, a njen prvi incidentni korak je kretanje po polju kapitala; ona razbija kliširanu predstavu o ženi, ona je smiješno čudovište (Olga Vojičić-Komatina). Rajka Radaković je okarakterizovana kao demonsko biće (Fata Eganović), moderna Amazonka (Milena Ivanović Kovačević), kruška divljakuša (Aleksandra Batinić), dvogubo biće: svetica i vještica (Milana Poučki), nekanonizovana drugost (Snežana Milojević), apsurdna ličnost (Dajana Milovanov). Potenciran je fenomen nasljednice (Zaneta Sambunjak).

Postavljeno je i pitanje da li se iko suprotstavlja Rajki (Jelena Ratkov Kvočka) i kakvi su njeni mehanizmi odbrane (Dragica Stanojlović) te rečeno da joj je otac most prema realnosti (Dragica Stanojlović), pozadina, čovjek u sjenci (Tatjana Jovanović).

Novina je tumačenje Gospodice u humorističkom ključu i tvrdnja da je humor u Andrićevom djelu jedno od suštinskih obilježja samog djela (Suzana Bunčić Lalović), a takođe tumačenje romana na opozitivnoj ravni kuća – anti-kuća i u kontekstu smještanja novca u centar, a svega ostalog na periferiju (Oksana Leontjeva).

Na prostornoj ravni istaknut je topos prokletog bića i prokletstvo prostora (Aleksandra Batinić).

Ukazivano je i na to da je ljubav prema novcu oblik erotske ljubavi. Postavljeno je pitanje da li je Gospođica više za osudu i/ili sažaljenje (Dragana Francišković). Konstatovano je da je GOSPODICA jedini Andrićev roman isključivo posvećen ženi (Ružica Jovanović).

Pokrenuto je pitanje dviju vrsta škrtosti – individualne i kolektivne (ova posljednja se ismijava u vicevima na bazi nacionalnih stereotipa).

Potpuno je izostalo tumačenje GOSPODICE kao teksta u tekstu. A to je jedan od perspektivnih pravaca istraživanja. Ovaj roman nije na tom planu tako kompleksan kao PROKLETA AVLIJA, u kome postoji širok sistem priče u priči. Ovdje su faktički vidljive tri cjeline (pored dosta skrivenih). I kada biste pokušali da napravite od GOSPODICE hipertekst, izgubili biste dosta vremena. To potvrđuje i moje eksperimentisanje sa hipertekstualizacijom PROKLETE AVLIJE (sa ZNAKOVIMA PORED PUTA je mnogo teže jer imaju 1442 fragmenta). GOSPODICA je jedan fin materijal za stvaranje posebnog i modernog interpretacijskog modela.

Važno je istaći da Rajka Radaković nije samo negativna ličnost, ona ima i svoje pozitivne karakteristike. Preuzimanjem novih funkcija za ženu ona postaje „iskočica“, „iskoračnica“. Gospođica je žrtva kobne dvostruke zablude, zatočenica sopstvene savjesti.

Smatram da će ovaj simpozijum i zbornik radova biti korisni kao jedno od viđenja GOSPODICE/Gospođice na početku 21. stoljeća.

Branko Tošović
Institut für Slawistik
Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70
8010 Graz
branko.tosovic@uni-graz.at

**Round Table Discussion on
GOSPOĐICA (THE WOMAN FROM SARAJEVO) by Ivo Andrić**

The discussion took place on November 19, 2016 in Belgrad. The moderators were Davor Dukić and Aleksandra Batinić, Jelena Bazović, Perina Meić, Snežana Milojević, Zaneta Sambunjak, Boris Škvorc and Branko Tošović took part in the general debate.

**Der Runde Tisch zu
Ivo Andrićs Werk DAS FRÄULEIN**

Am 19. November 2016 wurde in Belgrad eine Besprechung des Werkes DAS FRÄULEIN durchgeführt. Als Moderator fungierte Davor Dukić; die Diskussionsbeiträge stammten von Aleksandra Batinić, Jelena Bazović, Perina Meić, Snežana Milojević, Zaneta Sambunjak, Boris Škvorc und Branko Tošović.

**Круглый стол о
произведении БАРЫШНЯ Иво Андрича**

Дискуссия о БАРЫШНЕ состоялась 19 ноября 2016 г. в Белграде. Модератором был Давор Дукич, а в прениях участвовали Александра Батинич, Еленке Базович, Перина Меич, Снежана Милоевич, Занета Самбуняк, Борис Шкворч и Бранко Тошович.